

עיתון התורה

הרב שלמה לוונשטיין שליט"א

לקט פירושים מתוך שיעור פרשת שבוע
בביהכ"ס "דברי שיר" רח' זכריה 4 ב"ב יום חמישי בשעה 22:00

גליון מספר 223

ויצא תשע"ב

ונדמה כאילו הדרך קצרה יותר. ויש סוג אחר של קפיצת הדרך, שהארץ עצמה מתכווצת והמרחק נעשה קצר יותר. ובמקרה של יעקב אבינו, הוא עצמו היה בבאר שבע וחרן הגיעה לבאר שבע.

יש נפקא מינה בין שתי האפשרויות. אם רגליו נשאוהו בקפיצת הדרך, אזי יעקב עבר את בית-אל, מקום המקדש, ונמצא שעתה כדי להגיע למקום המקדש עליו ללכת לאחור, כי בית-אל נמצאת מאחוריו. אך אם הדרך עצמה קפצה, אם כן יעקב עדיין לא הגיע אל מקום המקדש, אלא הוא עודנו בבאר שבע וכדי להגיע לבית-אל עליו ללכת קדימה.

לכן חכך יעקב בדעתו ואמר "אפשר שעברתי על מקום שהתפללו אבותי ולא התפללתי?!" כלומר, שנסתפק יעקב איזו קפיצת הדרך היתה לו, וממילא לא ידע כיצד עליו לנהוג, האם ללכת קדימה או לחזור לאחור.

ובאמת, בהליכתו עד עתה היתה לו קפיצת הדרך שבה רגליו נשאוהו במהירות שלא כדרך הטבע, ואלו בחזרתו לבית-אל הדרך עצמה קפצה לו, כפי שמובא במסכת חולין.

"אם יהיה אלקים עמדי" (כח, כ)

יעקב אבינו נודר נדר בתפילה שהקב"ה יהיה עמו וישמר עליו בכל אשר ילך, וממנו למדו בניו ובני בניו, אשר כאשר פוקדת אותם צרה או קשי, הריהם נוטלים אומנותו, מתפללים להשי"ת ואף נודרים מעשה צדקה או למוד שיעמד לזכותם.

ה"פני יהושע" בהקדמתו לספרו כותב את הסיבה לכתיבת ספר זה.

"קבלתי עלי לחובה, ונדרתי בעת צרתי, ביום חרון אף ה', יום גי' כסלו שנת תס"ג בקהילת קודש לבוב, שלו הייתי בביתי ורענן בהיכלי, עם חברים ותלמידים המקשיבים לקולי, ובפתע פתאום היתה מעיר לגל, הפוכה כמו רגע ולא חלו בה ידיים, וקול זועה לא שמענו, כי אם קול הבערה שיצאה לחלק, ומראה אש הגדולה והמתלקחת אשר עלה בארמונינו ובחלונותינו על ידי כמה חביות גדולות ונוראות מלאים אבק שרפה, שהיו לשרפת אש, עד שנהרסו הבתים ממגורתם, כמה בתים גדולים ובצורות חומה עד לשמים, הושפלו עד עפר, ערו ערו עד היסוד בהם, ונהרגו שש ושלשים נפשות מישראל..."

בין כל ההרוגים בגל רעידת האדמה הזו, נמנו גם כמה מבני משפחתו היקרים: "ובתוך החללים גם כן מגרת ביתי, זו אשתי הראשונה נוחה עדן, ואמה, ואבי אמה, עד שהגיע גם כן לצרת הבת, בתי הקטנה, אחת היא לאמה וחביבה עלי ביתר שאת."

"ויצא יעקב מבאר שבע וילך חרנה" (כח, ז).

מגיד שיציאת צדיק מן העיר עושה רושם (רש"י). כך היא דרכו של עולם, שרק יציאתו של צדיק מן העיר עושה רושם, אבל כל זמן שהוא בעיר, למרבה הצער לא כל כך שמים לב לאוצר הנפלא היושב בקרבם, לא יודעים להעריך את הסגולה הנפלאה של השכנות עם הצדיק, לא משקיעים די מאמצים כדי ללמוד מתורתו ומדרכי הנהגתו. מתי כן נזכרים בצדיק? כשהוא נפטר, פתאום כולם מגלים איזה גדול היה בתוכם, וזהו שאמר רש"י: שיציאת צדיק מן העיר עושה רושם.

"וישכב במקום ההוא ויחלם סלם מצב ארצה וראשו מגיע השמימה" (כח, יא-יב)

יעקב אבינו שכב "במקום ההוא", וזכה לנבואה [כידוע החלום על הסלם היה נבואה]. כיצד?

באר רבי שלמה זלמן ערנריץ: אחד מהמועדים בהם צריך האדם לעשות חשבון הנפש, הוא כל ערב לפני שהולך לישון.

אדם שהולך לישון מתוך מחשבה שיתכן שהוא לא יקום בבקר - אדם כזה עושה לעצמו חשבון הנפש. ממילא, אם "וישכב במקום ההוא", כלומר, אני הולך לישון במקום הזה ואינני קם יותר - לא פלא שמיד לאחר מכן חולם הוא חלומות נשגבים של נבואה.

אדם שהולך לישון כמו בהמה - לא פלא שגם חולם הוא על דברים של בהמות, אבל מי שהולך לישון עם חשבון הנפש, עם קריאת שמע, עם חרב פיפות בידו - שנת הלילה שלו נראית אחרת לגמרי.

"ויירא ואמר מה נורא המקום הזה אין זה כי אם בית אלהים וזה שער השמים" (כח, יז)

וברש"י: אומר אני שנעקר הר המוריה ובא לכאן, וזהו היא קפיצת הארץ האמורה בשחיטת חלין (חלון צא ע"ב), שבא בית המקדש לקראתו עד בית אל, וזהו יופגע במקום.

שואל רש"י: וכשעבר יעקב במקום המקדש, מדוע לא עכבוהו שם? ומתריך: הואיל והוא עצמו לא נתן לבו להתפלל במקום שהתפללו אבותיו, לכן מן השמים לא עכבוהו. וכשהגיע לחרן אמר יעקב: אפשר שעברתי במקום שהתפללו אבותי ולא התפללתי בו? נתן דעתו לחזר, וחזר עד בית-אל, וקפצה לו הארץ.

ויש להבין, מה היה ספקו של יעקב, מדוע בתחילה רק חשב בדעתו לחזור, עד שלבסוף החליט לחזור על עקבותיו ושב לבית-אל?

עונה ה"קהילת משה" בשם רבי יצחק הורביץ מהמבורג: בזוהר הקדוש מובא שיש שני מינים וסוגים של "קפיצת הדרך". יש קפיצת הדרך שבה הרגלים אצות מהר שלא כדרך הטבע, וממילא הזמן מתקצר,

בסעודה שלישית חזר הרב על האמרה, ואמר שיש לה מקור בזוהר הקדוש בפרשת ויצא, שדרשו את יציאת יעקב מארץ ישראל לגלות עם ישראל מארצו. הבאר רומזת למקור השפע, והעדריים למלאכים הממונים על השפע.

התענינו, והתברר שאמרה זו מקורה ברבי מאיר מפרימיש'לן זצ"ל.

"ויהי כשמע לבן את שמע יעקב בן אחתו וירץ לקראתו ויחבק לו וינשק לו" (כט, יג)

וברש"י: וירץ לקראתו - כסבור ממון הוא טעון שהרי עבד הבית בא לכאן בעשרה גמלים טעונים: ויחבק - כשלא ראה עמו כלום, אמר שמא זהובים הביא והנם בחיקו: וינשק לו - אמר: שמא מרגליות הביא והם בפיו.

כל פעולה ומעשה של לבן נדרשים כאן לגנאי - הוא רץ לקבל את פני יעקב, רק בשל הסיכוי לקבל ממנו ממון. הוא מחבק רק כדי לחפש על גופו של יעקב כסף, מנשק רק במסגרת חפוש אחר מרגליות...

גנותו של לבן אינה מוזכרת בפסוק בפרוש. הפסוק אומר בפשטות "ויחבק לו וינשק לו". מנין, אם כן, למדו חז"ל שכל גלויי האהבה של לבן, היו רק לצורך חפוש ממון?

ה'חפץ חיים' עונה על כך: בסוף הפרשה כתוב "וישכם לבן בבקר וינשק לבניו ולבנותיו ויברך אתהם וילך וישב לבן למקומו" (לב, א). כאן לבן כבר אינו מנשק את החתן שלו, ומדוע?

כי עכשו לבן כבר יודע, שאין ליעקב כסף! בבואו אל לבן ספר יעקב, שאליפו, בנו של עשו, לקח ממנו הכל, והשאירו עני מרוד. על כן אין כבר ללבן כל רצון לחבקו או לנשקו...

"ותאמר לאה בא גד ותקרא את שמו גד" (ל יא)
ברש"י: בא גד, בא מזל טוב, ומדרש אגדה שנולד מהול וכו', ולא ידעתי על מה נכתב תבה אחת.

כלומר, המילה בגד אינה מילה אחת אלא חיבור של שתי מילים - בא גד, כלומר בא מזל, ורש"י אומר שאינו יודע מדוע נכתבה מילה זאת כמילה אחת ולא כשתי מילים נפרדות.

והנה, במדרש אמרו שגד נולד בשבת. ואומר ה"חנתם סופר", שעל פי זה נתן להסביר מדוע המלים בא גד מחברות. שהרי הדין הוא שמי שנולד מהול, צריך להטיף ממנו דם ברית. אולם בשבת, למרות שמילה דוחה שבת ועושים בה ברית מילה, אבל הטפת דם ברית לתינוק מהול - לא עושים, אלא ממתינים ליום ראשון. לפיכך כתוב "בגד", כי גד בגימטריה שבע, וגד נולד בשבת שהוא היום השביעי, אבל מאחר שנולד מהול, כדברי רש"י, לא יכלו למול אותו ביום השמיני, ולכן "בגד" כלומר מלו אותו ביום התשיעי, כי "בגד" בגימטריה תשע.

הוא עצמו נפל גם כן בינות להריסות, ומטבע הדברים גם סופו שלו קרב ובא: "גם אנכי הייתי מן הנפילים מאגרא רמה לבירא עמיקתא".

אולם, אז, בעודנו בתוך הגל אמר: "אם יהיה אלוקים עמדי והוציאני מן המקום הזה לשלום, ויבנה לי בית נאמן להרבות גבולי בתלמידים, לא אמנע עצמי מכתלי בית המדרש, ולשקד על דלתי העיון בסוגיות הש"ס והפוסקים, וללון בעמקה של הלכה אף לינות הרבה בענין אחד..."

והנס לא אחר מלהגיע...

"אני טרם אכלה לדבר הדברים אל לבי, שמע ה' בקול עניי ונתן לי מהלכים בין העמודים, כמין שביל ממש נעשה לי ויצאתי בשלום בלי פגע".
וכך זכינו אנו לספר "פני יהושע"!

"הן עוד היום גדול לא עת האסף המקנה" (כט, ז)
וכי לא ידעו הרועים מעצמם, ש"לא עת האסף המקנה"? וכי אין הם יודעים, זה שנים רבות, שאין צורך לאסוף את הצאן בעוד היום גדול?
אלא, מבאר ה'אבני שהם', משהו השתבש, פתאום, בנסיגת רב-השנים.

ביום שלפני כן, כאשר היה יעקב בדרך לחרן, שקעה השמש מוקדם מאד, כיון שהקב"ה רצה שיעקב ילון שם. הרועים לא ידעו על כך מראש, כמובן, ולכן לא אספו את המקנה בזמן, ונאלצו לאוספם בחשך. הרועים גם לא ידעו את הסיבה לשקיעה המוקדמת כל כך, ולכן ביום המחרת חששו שהתופעה תחזור על עצמה, ובקשו בשל כך להקדים לאסוף את הצאן, כדי שלא יאלצו לאוספם בחשכה.

על כן אמר להם יעקב "לא עת האסף המקנה", אין צרך לאסוף עכשו את הצאן.

"הן עוד היום גדול לא עת האסף המקנה השקו הצאן ולכו רעו" (כט, ז)

מובא בספר 'מעשה רב':

אומרים אנו בברכת המזון: "ועל הבית הגדול והקדוש... רענו זוננו", והשאלה מפורסמת וידועה: כיצד, לאחר שמבקשים דברים כה רמים ונשגבים כבנין ירושלים, בית המקדש ומלכות בית דוד, פונים אנו תוך כדי דבור לבקשת מזונות והרוחה, ופרנסה בכבוד?

התשובה תובן בספור מעשה שהיה.

בימיו האחרונים של הרב מבריסק זצ"ל, כאשר שכב על ערש דווי ביסורים נוראים, בקש אחד ממקורביו להעלות חיוך על פניו בציטוט אמרה נאה, ואמר ששמע חסידים המפרשים את הכתוב: "הן עוד היום גדול לא עת האסף המקנה השקו הצאן ולכו רעו", שכך אמר יעקב אבינו: רבונו של עולם, גם אם לא הגיע עדין העת שתאסף את צאן מרעיתך ותגאלם - לפחות תשקה ותרעה אותם במרעה טוב ודשן, בפרנסה בהרחבה...

ננער הרב מנמנומו בתקף מכאוביו, ואמר: "לא, אין זו סתם אמרה, בודאי אדם גדול אמרה..."

